

Hội Đêm Rằm

--- *Băng Sơn* ---

Tết trung Thu không ai biết có từ bao giờ, và người Việt Nam cũng ít ai nghĩ đến tích vua Đường Minh Hoàng lên cung trăng tìm nàng Dương Quý Phi đắm lệ với khúc Nghê Thường và mối tình vừa say đắm vừa oan nghiệt ngàn xưa. Tết được coi như ngày của trẻ thơ. Nhưng hình như không một người lớn nào lại thờ ơ cho được.

Ít năm, ngày Thu phân và ngày Trung thu trùng khớp lên nhau, nhưng trăng thì không một tuần nào lại ngời ngời được như thế, như một thứ bạc lỏng, thanh khiết tràn trề, lunh linh... Người thành phố bị thiệt thòi, thường khó mà thấy được ánh trăng ngời chiếu đã bị bao vây bởi nhà cao tầng san sát và ánh sáng đèn đủ loại.

Có hai lẽ người lớn cũng vui với các em thơ: làm ra đồ chơi, thú vui cho con em mình, và cũng là để mình được hưởng (nói như Nguyễn Công Trứ): Cửa trời trăng gió kho vô tận..., được hưởng một đêm lành nguyên vẹn màu trắng sau một năm nhọc nhằn quên lãng cả khí hạo nhiên trời đất.

Cái đèn kéo quân có chiếc đĩa bằng giấy quay tròn nhờ ánh đèn dầu lạc, dầu vừng, dầu trầu, sau là ánh nến, chuyển động vô cùng tận những bác nông dân cuốc đất, những chị gánh thóc qua cầu, những tuần mã phi vượt đường trường, những cánh chim không mỏi, những cô cá chép tìm trăng... Cái đèn xếp hình trụ hay hình quả cầu gấp bằng tay, chun lại mà thành, màu vàng lấy từ quả dành dành, màu xanh từ nước lá cây, màu đỏ là son mài, gạch non...

Có thứ đồ chơi nào không thể quên như Ông tiến sĩ, nét mặt trắng sau chục năm đèn sách, nay ngồi giữa cờ biển, cũng cân đai, áo thêu, lọng che, chân đi hia, tay khoanh, trầm mặc... Là mơ ước của mợ khóa, bà đồ, là hoài vọng của ông Tú, ông Cử... và ngưỡng vọng của bao đời mong thoát khỏi làm than vì thất học. Thường thường, con cháu trông vào ông quan Nghè tượng trưng ấy để noi gương học hành.

Mâm cỗ trông trăng, đâu chỉ là để ăn như cỗ tết, như buổi "giết sâu bọ" hôm Đoan Ngọ. Mâm cỗ là để chơi, để ngắm nó và ngắm trăng soi nó. Từ xưa cho đến đầu thế kỷ này, phố Hàng Gai đã từng

có những mâm cỗ linh đình, do bàn tay khéo léo tài hoa người con gái Hà Thành bày ra ngay trên vỉa hè cho mọi người cùng ngắm. Quả bưởi mỡ, bưởi đào được làm thành con chó bông xù tinh anh. Quả đu đủ xanh thành bông hoa sen, hoa hồng, hoa cúc. Cành bồ công anh và nắm ngô rang thành cành hoa mai lấp lánh mầu hoa trắng đầu xuân... Và những bánh nướng bánh dẻo, bánh trông trắng to bằng chiếc đĩa tây có ông Lã Vọng câu cá, chú Thiềm thừ ngóng trăng, đàn cá mẹ con bơi lội đung đưa trong ánh nến.

Anh nào kén vợ, bà nào tìm chọn con dâu... cô gái Hàng Gai, đầu đề ý, mà cái chính là khoe tài, là trao tặng niềm vui cho những kẻ không nhà không cửa cùng được hưởng một đêm tết thanh bình vui sướng.

Từ tháng năm tháng sáu, phố Hàng Mã đã được thừa những chiếc đèn lồng, đôi mắt long lanh, cái mũi gồ lên như ba hòn núi, cái trán bướng bỉnh, bộ râu trắng dài lê thê, hàng mi là hai cánh lá vạn tuế, khúc mình và đuôi chỉ là tấm vải.

Những Mã Mây, Bến Nứa, Gầm Cầu, Hàng Bè, Mai Động, Chợ Dừa... mỗi phường có một hội múa lân đi kiếm giải.

Đêm rằm, ngay từ chập tối, tiếng trống các tưng, nhịp thanh la hồi hả, các đại thương gia đã mở cửa chờ đám múa rồng đến chào bằng ba vòng lượn. Chú tể hay anh tráng sĩ múa côn, đầu đội khăn đen, đính theo chiếc xà mâu bằng sắt tây nhưng trong ánh trắng, ánh đèn, chúng thành ánh bạc, ánh vàng. Con lân múa, con lân vờn quả cầu, con lân tránh chiếc côn đầy lửa một cách tài tình... và con lân giật giải. Tầng ba cao vợi, không thang, phát phơ dải lụa hồng cùng cái gói bọc giấy đỏ tươi. Giải đấy. Con lân vẫn cứ vừa múa vừa leo lên, trèo lên vai người nọ, người kia như cái tháp bằng người ngất ngưởng, đung đưa, nghiêng ngả, chênh vênh... Giải thưởng có khi là một món tiền khá lớn. Còn con lân, không thể chịu thua, quyết chiến thắng, giật bằng được giải.

Con lân hát cái hàm râu bạc, chào nhà chủ ba lần theo ba hồi trống... biết đâu, sau khuôn cửa kia, có một đôi mắt mỹ nhân đang hồi hộp ngó theo.

Mỗi phường phố cổ, thường có một đội lân riêng. Người thắng cuộc là giật được những giải thưởng nhờ những cú leo trèo ngoạn mục. Đám múa lại đi từng bưng nhịp trống, qua những xóm nghèo, nhà nhỏ, con lân múa hào hứng mà chơi, chứ không cần nhận giải... Khuya, trăng đã cao, nhiều mâm cỗ đã phá... con lân mệt nhoài, bữa rượu rót ra bát với khí thể nghiêng ngả sồn hà, anh hùng mãi võ...

có khi ánh trăng cũng phải nghiêng mình kính cẩn trong cái hào hiệp những con người lấy cuộc chơi đêm Trung thu này làm chỗ thử tài và thử chí, chứ đâu cần lợi lộc...

Từ lâu, thú chơi này đã không còn được khuyến khích.

Nay Trung thu hình như giàu có hơn, nhưng những đồ chơi giáo dục trẻ thơ, người lớn hòa mình vào tuổi thơ được bao lắm? Những súng gươm đao búa ở phố Hàng Cân, Lương Văn Can giúp ích gì cho những tâm hồn con trẻ?

Người lớn vẫn có thể ngồi quanh rổ ốc luộc, xì xụp bát nước mắm ớt gừng... Một chén trà sen thoảng hương đồng nội, lát bánh nướng bánh dẻo cho cái ngọt, cái chát nâng nhau, hòa nhau... Đêm Trung thu cho người lớn la đà cùng trăng ngần, trẻ lại cùng thơ ấu... khi nhìn những đứa trẻ dập dìu bước chân đi múa "tùng dinh"...